

Fogorvosi anyagtan fizikai alapjai

6.

Mechanikai tulajdonságok 1.

Kiemelt témák:

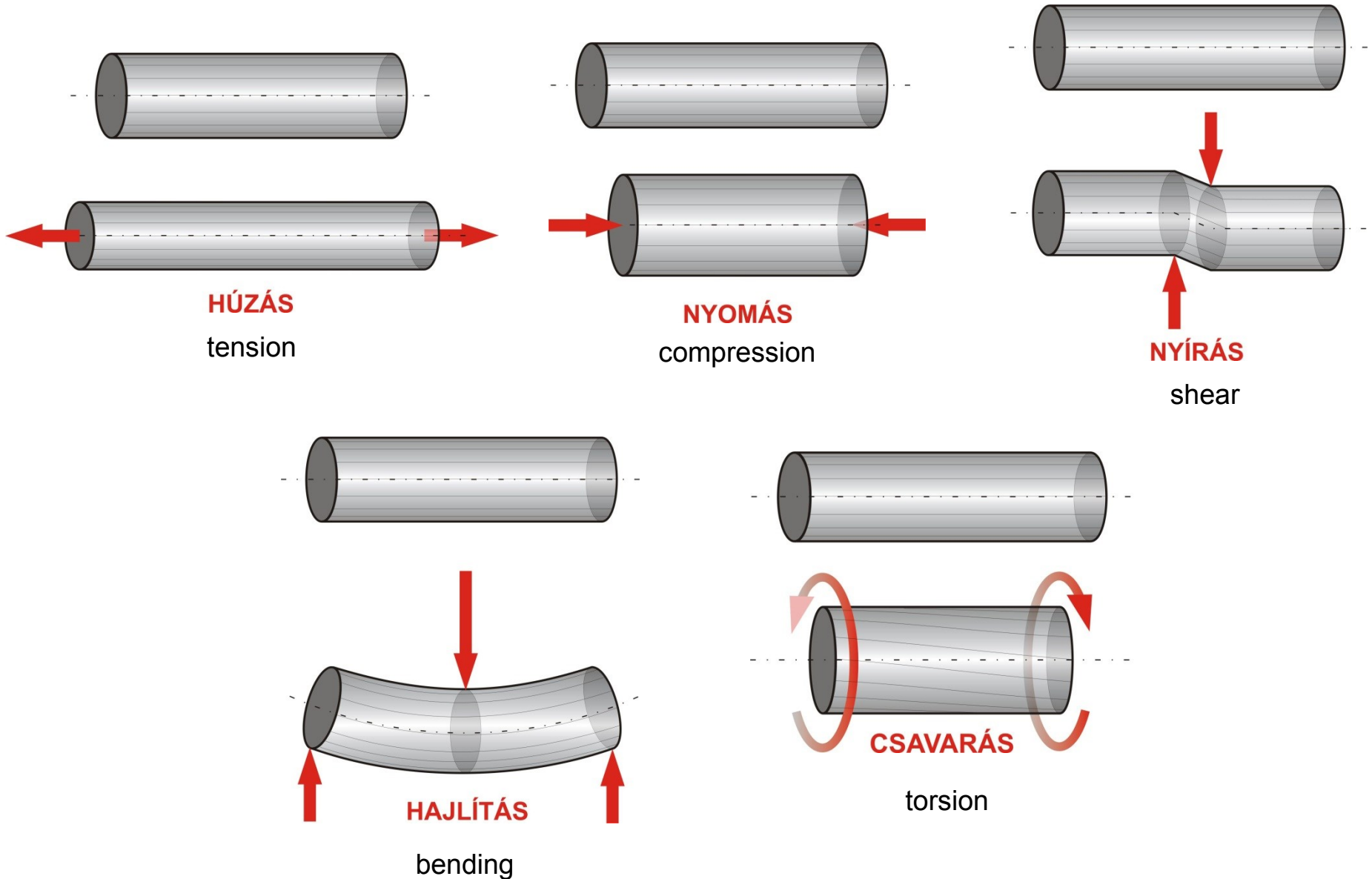
- ❖ Rugalmas alakváltozás
- ❖ Merevség és összefüggése a kötési energiával
- ❖ A geometriai tényezők szerepe egy test merevségében

**Tankönyv
fejezetei:
14-15.**

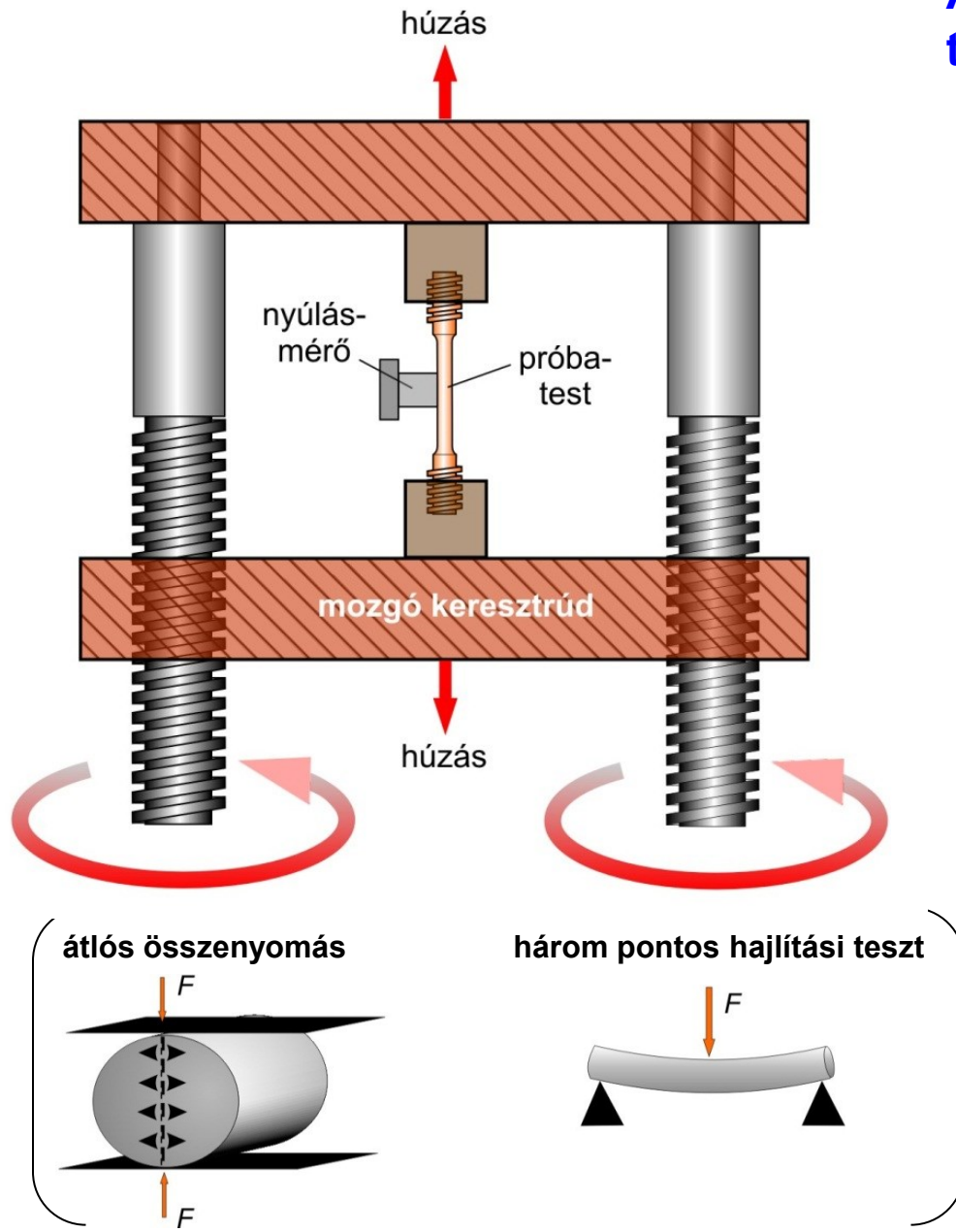
HF:
4. fej.:
**1, 2, 4-6, 9, 11,
14, 16, 17, 24**

Deformációtípusok

erőhatás → alakváltozás (deformáció)

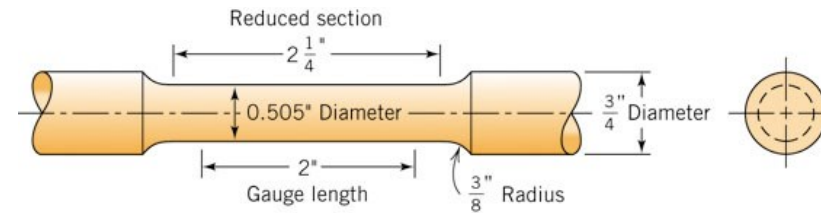
Tesztelés

A mérésből nyert mechanikai tulajdonságok értékét befolyásolja:

- Az igénybevétel típusa (nyújtás, ...)
- A minta geometriája

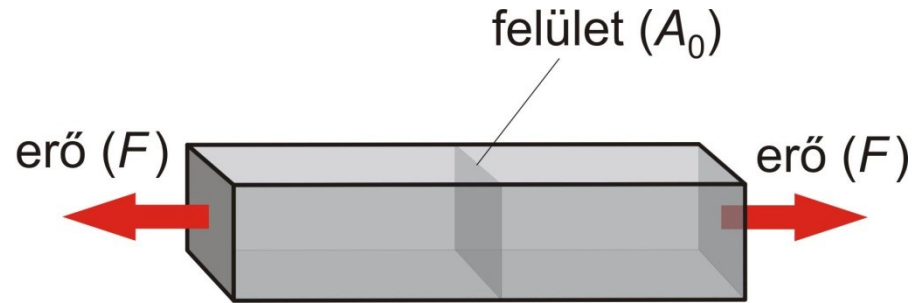
sztenderd

- A terhelés időbeli lefutása
 - statikus
 - dinamikus
 - tartós (egyenletes, változó)
- hőmérséklet

Húzás

Terhelés jellemzése:

(húzó-)feszültség (σ): $\sigma = \frac{F}{A_0}$ $[\sigma] = \frac{\text{N}}{\text{m}^2} = \text{Pa}$

mérnöki rendszer!

Alakváltozás jellemzése:

relatív hosszváltozás
(nyúlás) (ε):

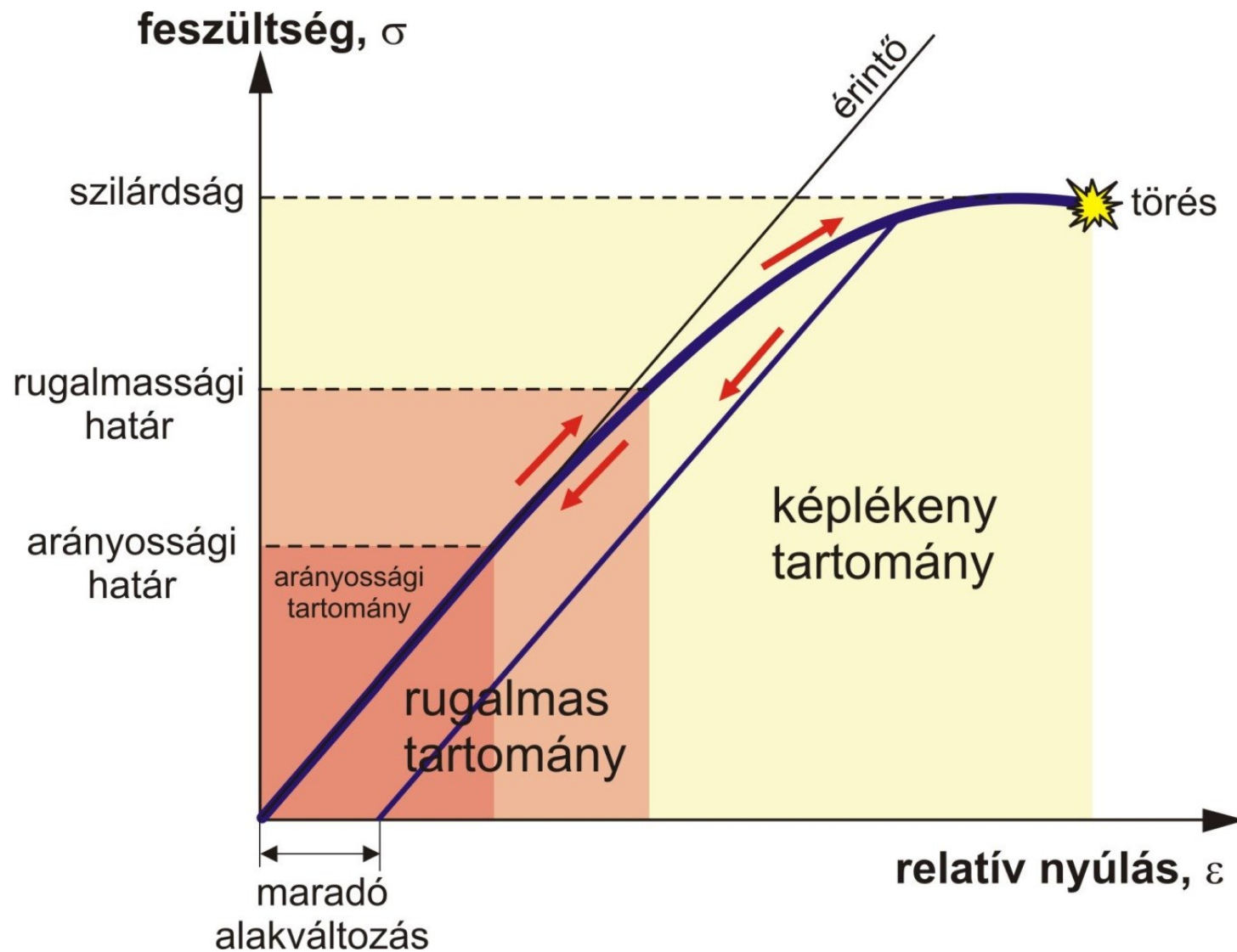
$$\varepsilon = \frac{\Delta l}{l_0} \quad [\varepsilon] = 1$$

mérnöki rendszer!

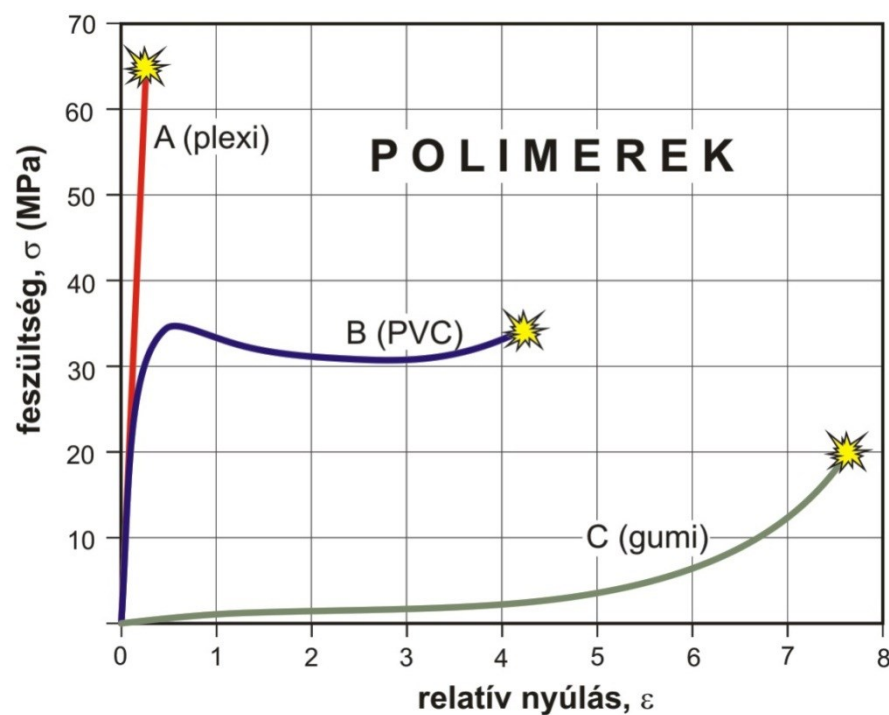
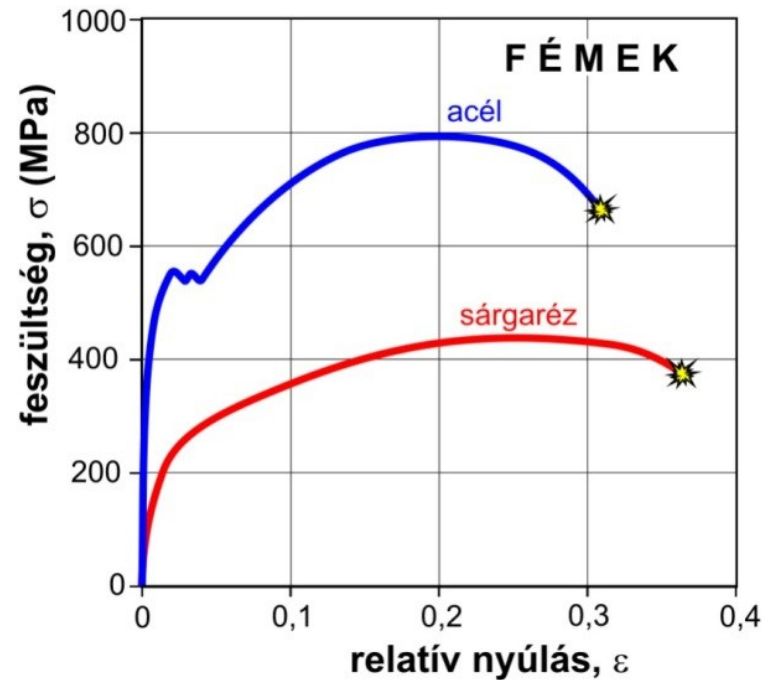
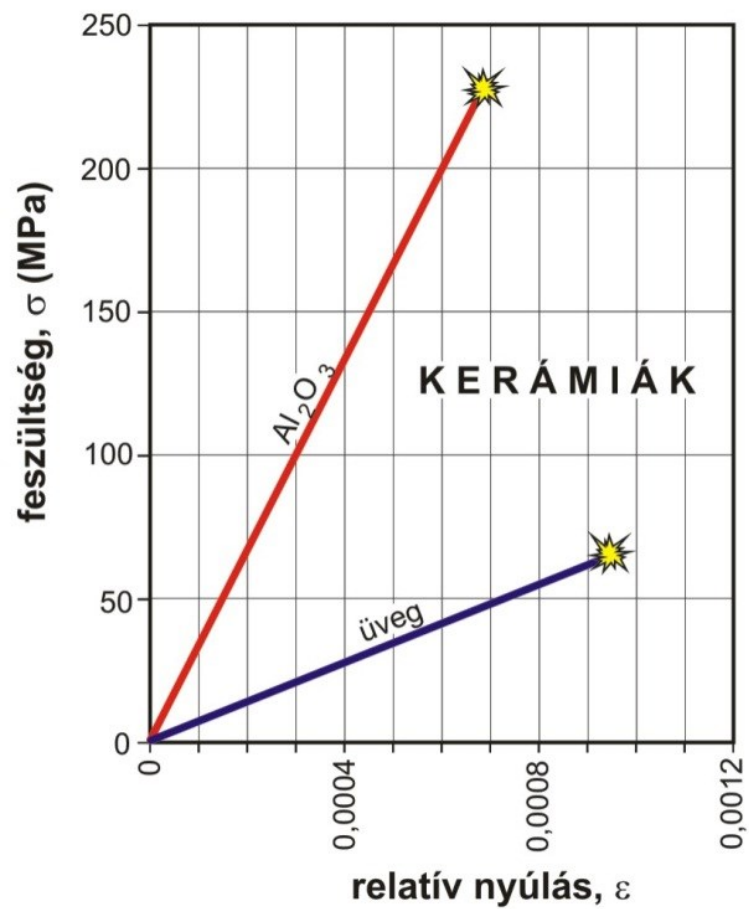
⇒ belső feszültségek

Összenyomásnál: irányok fordítottak, nyomófeszültség negatív, relatív hosszváltozás (rövidülés) negatív.

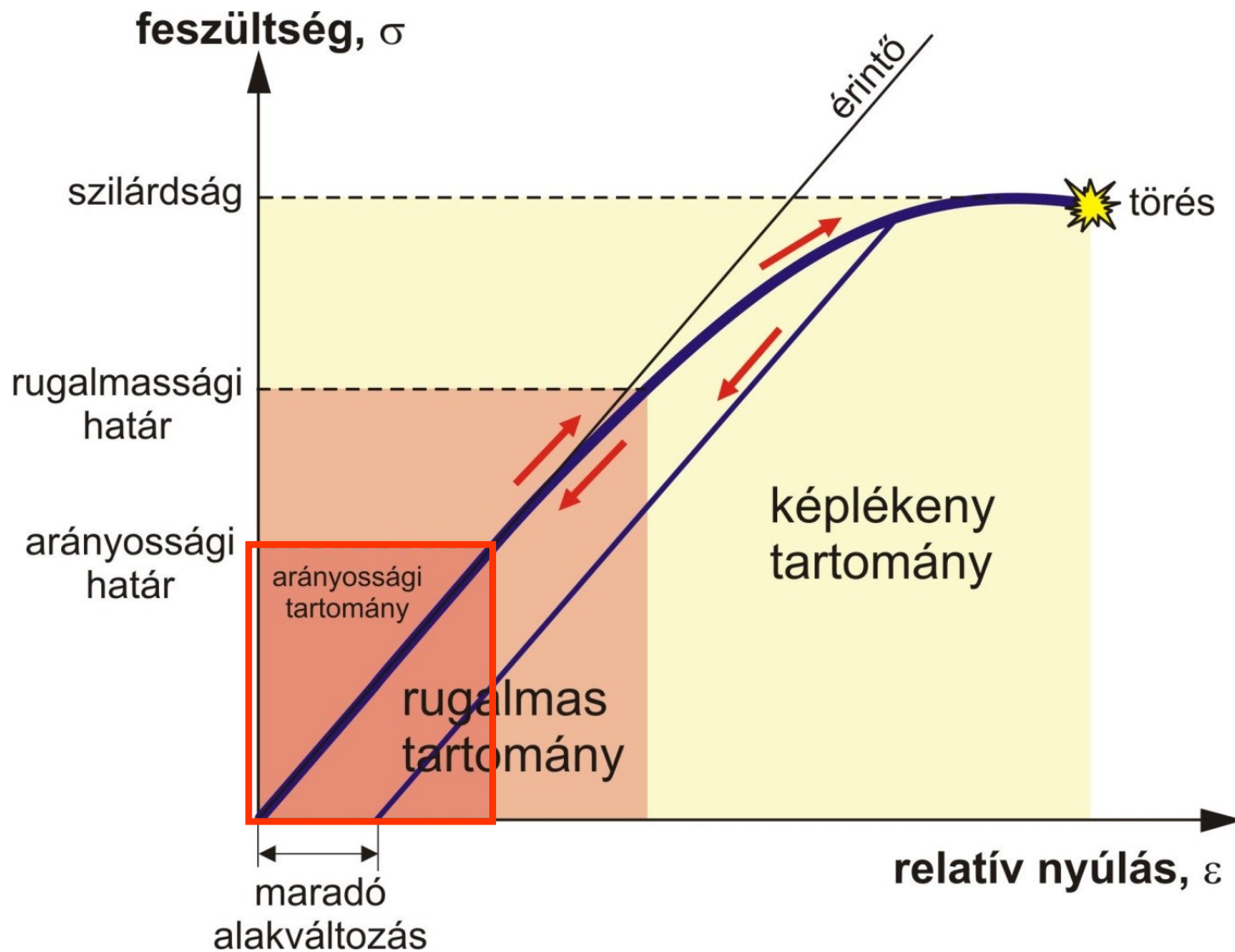
Terhelési diagram

Példák:

Terhelési diagram

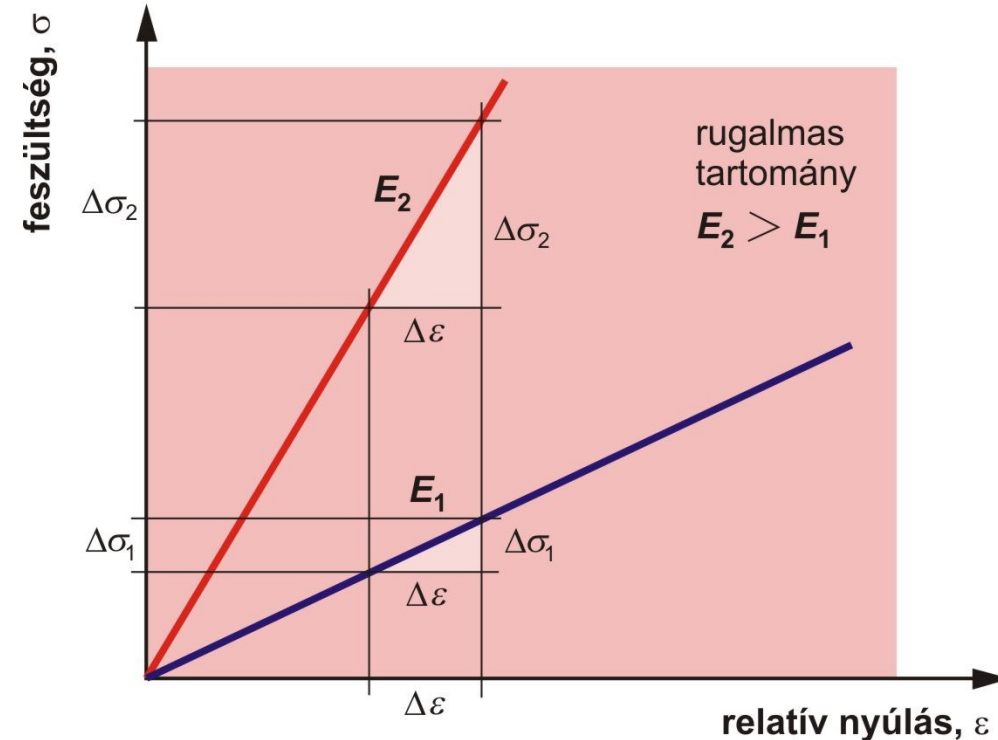
Rugalmas viselkedés (arányossági határig)

Húzás/összenyomás

Hooke-törvény: $\sigma = E \cdot \varepsilon$ E — rugalmassági (Young-) modulus $[E] = \text{Pa}$

RUGALMASSÁGI MODULUS

$$E = \frac{\Delta\sigma}{\Delta\varepsilon}$$

E — nyújtással, vagy összenyomással szemben mutatott „ellenállás”, **merevség**

$1/E$ — megnyúlásra vagy rövidülésre való „készség”, **engedékenység**

merev B mn 1. Nem rugalmas, nem hajlékony <anyag, test>. | Rugalmasságát, hajlékonyságát vesztett <test(rész)>.

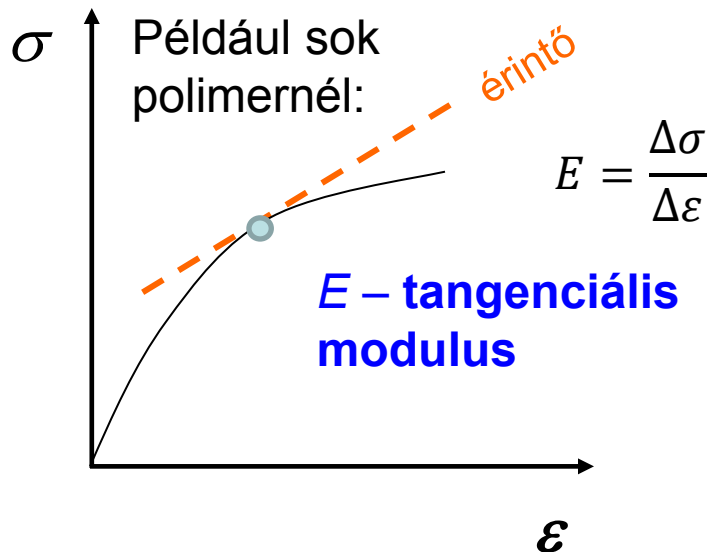
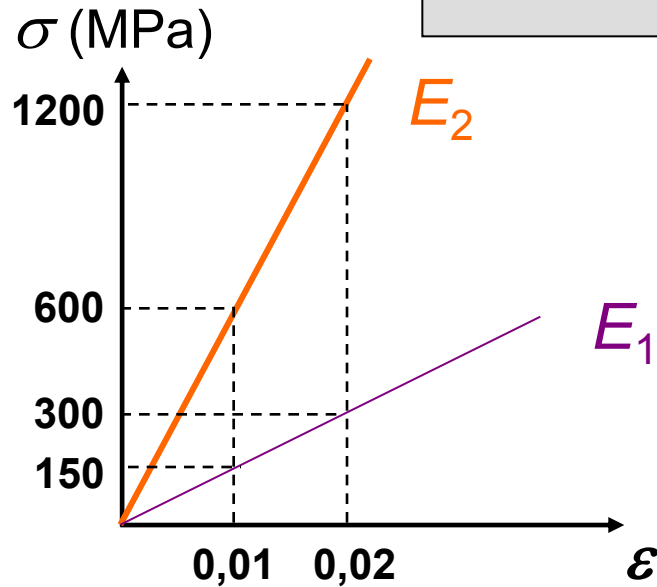
$E \text{ (Pa)}$

engedékeny

Young modulus/merevség

merev

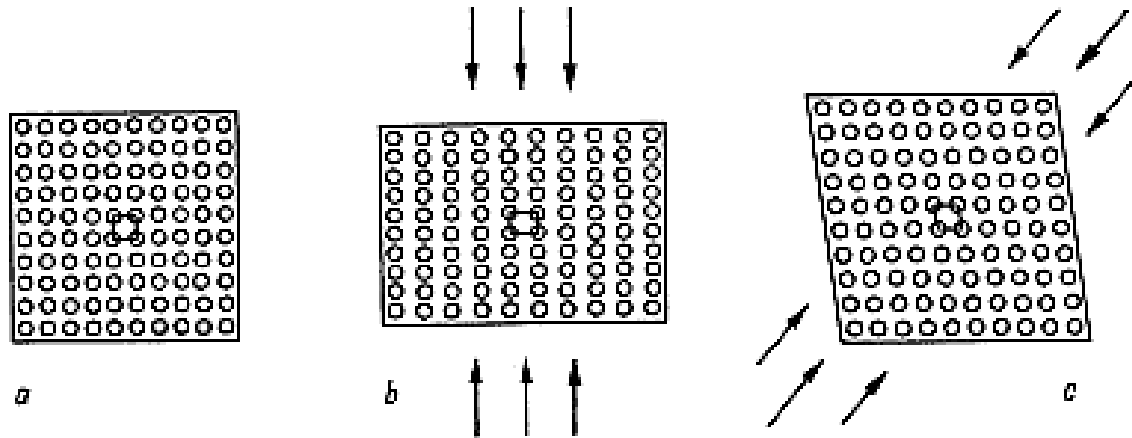
Például:

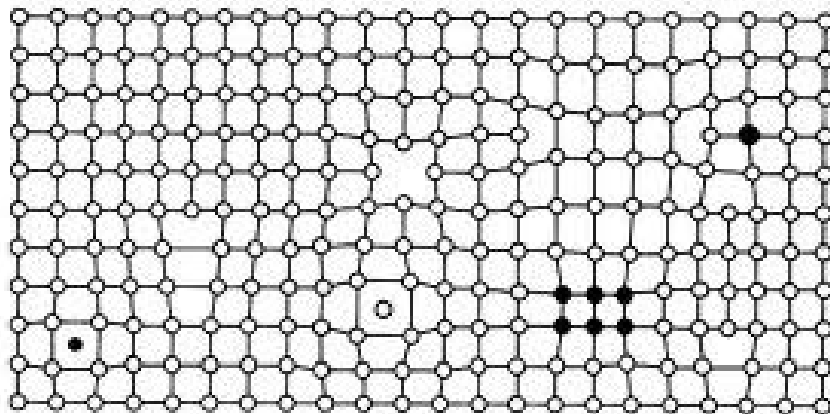
Néhány fogászati anyag merevsége:

anyag	E (GPa)
fogzománc	≈ 100
dentin	≈ 15
acél	200-230
amalgám	50-60
arany	79
arany ötvözetek	75-110
Pd-Ag ötvözetek	100-120
Co-Cr ötvözetek	120-220
Ni-Cr ötvözetek	140-190
üveg	60-90
kerámiák	60-400
porcelán	60-110
PMMA (polimetilmetakrilát)	2,4-3,8
szilikon	$\approx 0,0003$

Rugalmas alakváltozás atomi szinten

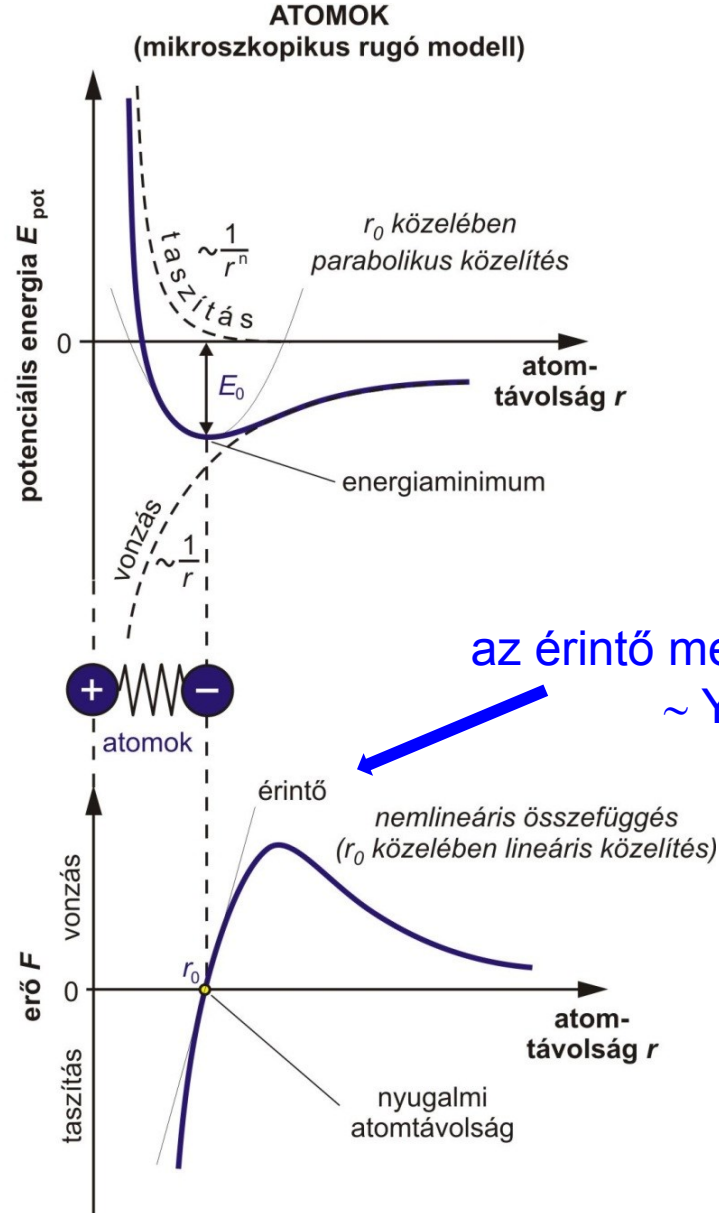
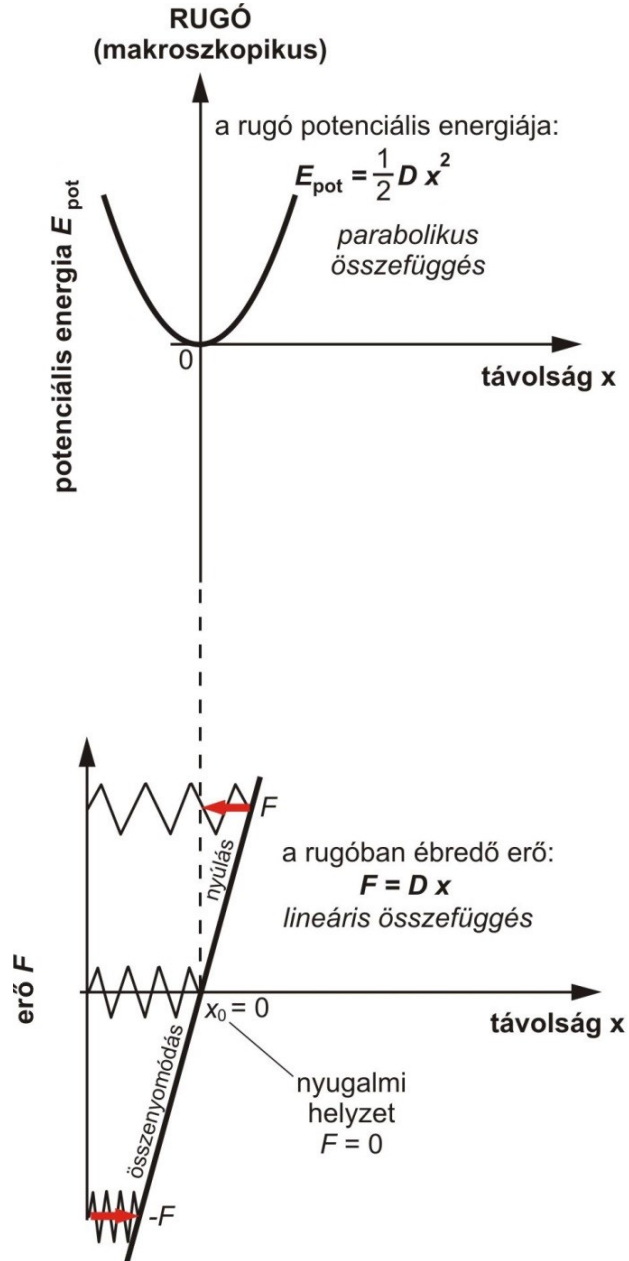
Kristályhibák, szemcseméret szerepe?

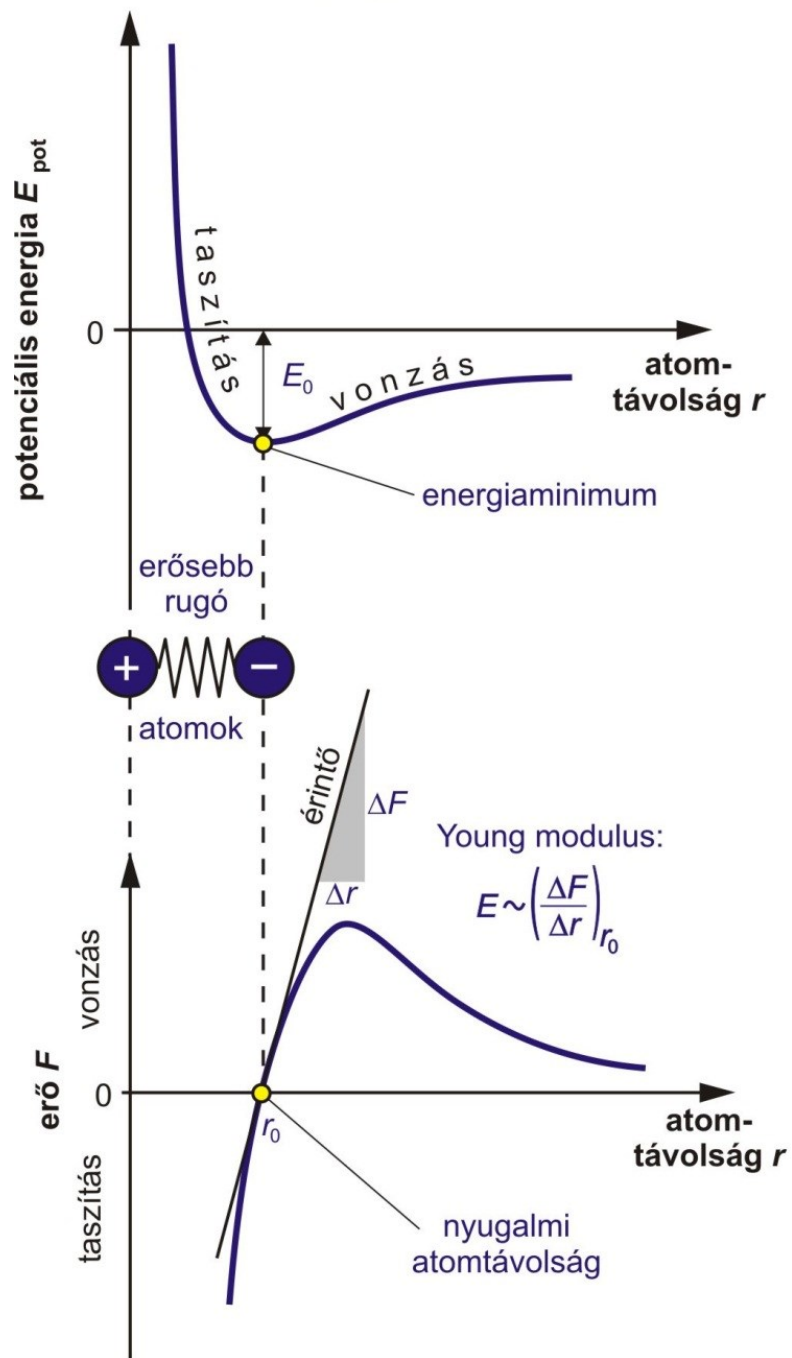
A Young-modulus (E) és a Poisson szám (μ) (l. később) kevésbé érzékenyek a hibákra.

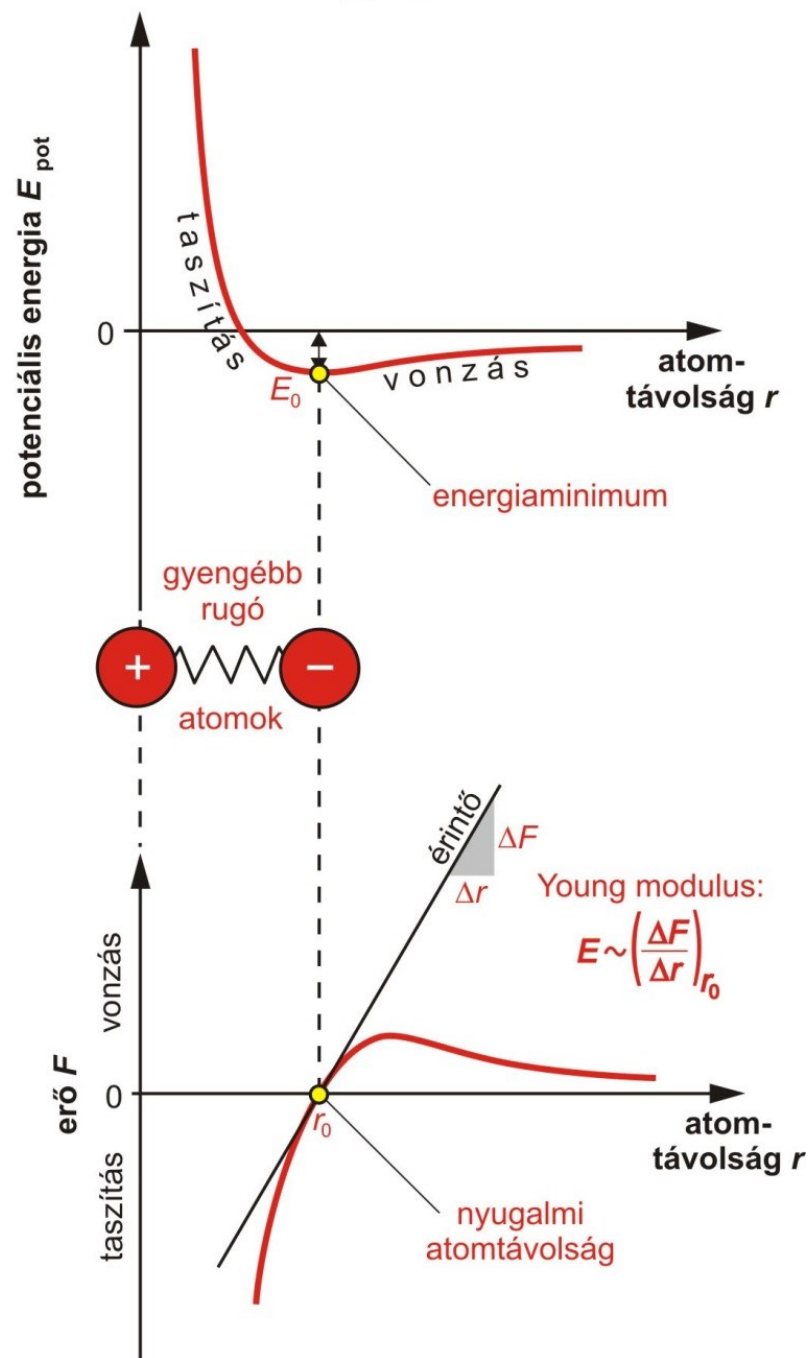
A Young-modulus atomi értelmezése

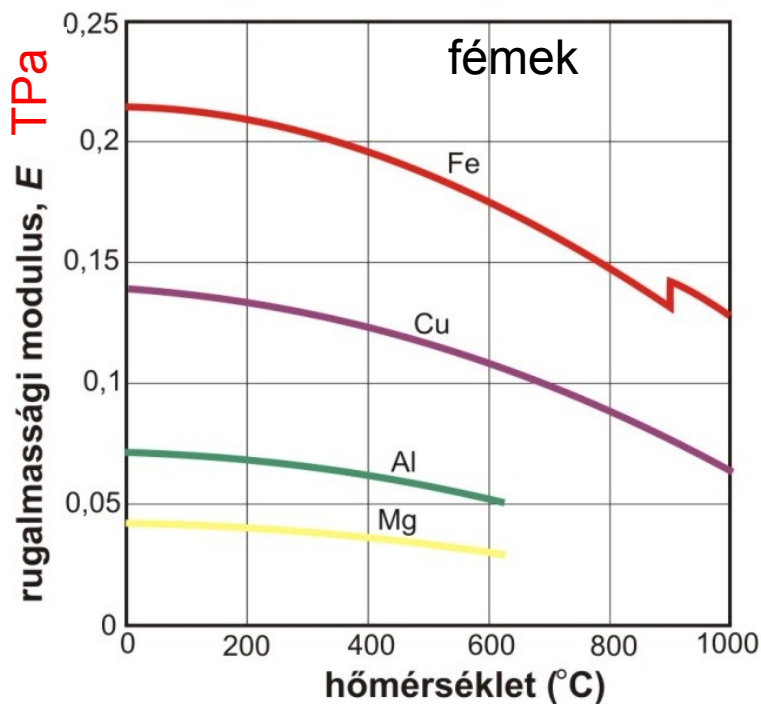
erősebb kötés

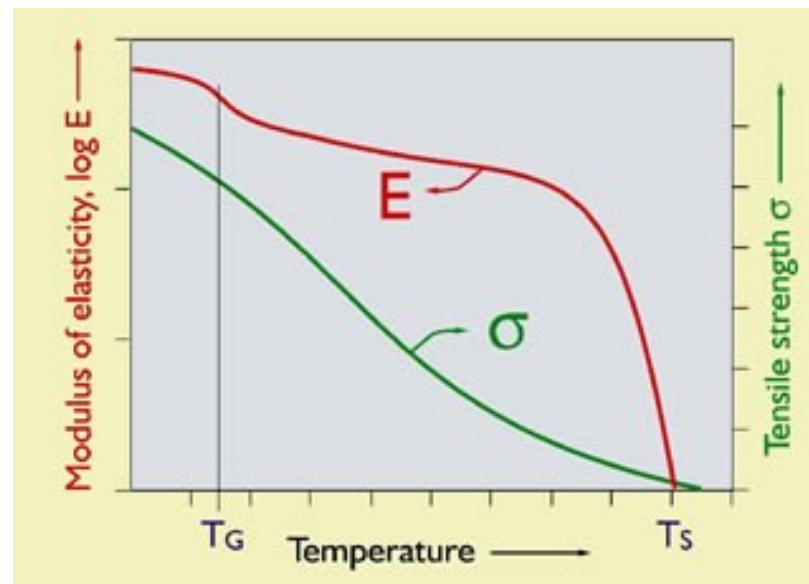
gyengébb kötés

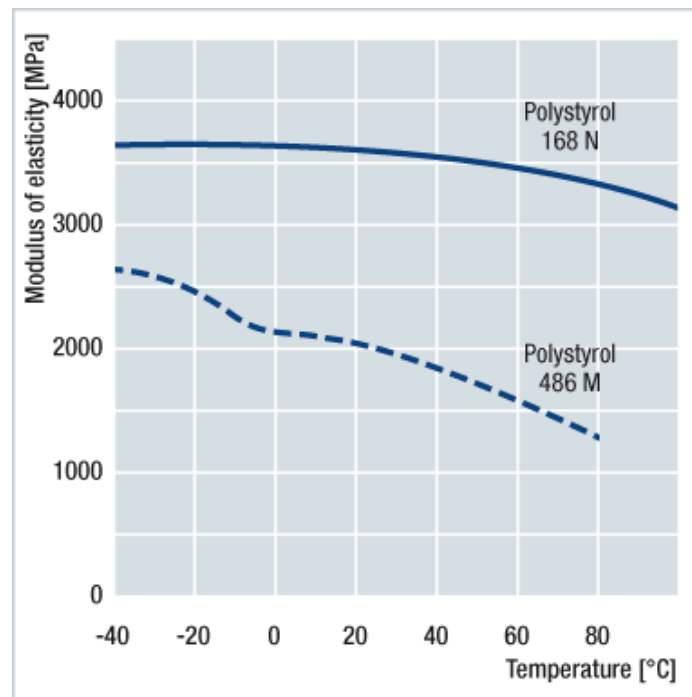
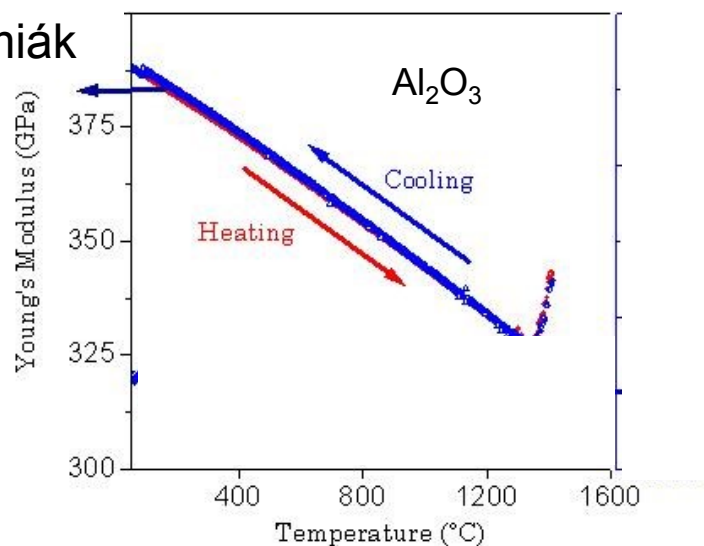
Hőmérséklet hatása:

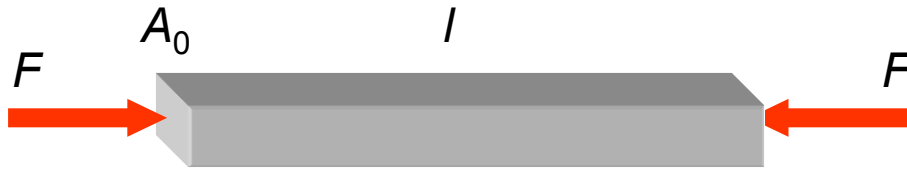
szemikristályos polimerek

kerámiák

Test merevsége (húzással/összenyomással szemben)

$$\sigma = E \cdot \varepsilon$$

anyagi jellemző! **anyag merevsége**

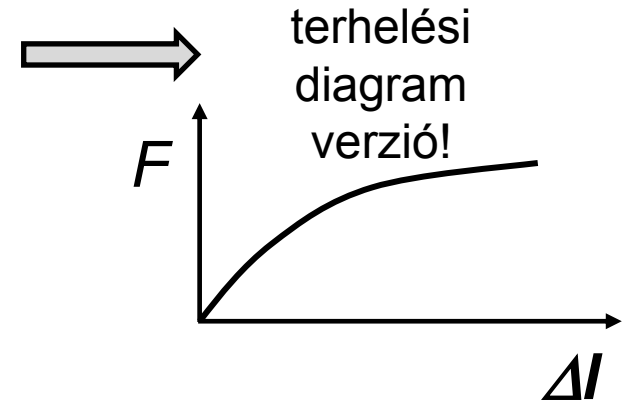
$$F = E \cdot \frac{A_0}{l_0} \Delta l = D \Delta l$$

a testre jellemző (anyagi +
geometriai tényezők)!
test merevsége
(húzásnál/összenyomásnál)
rugómerevség

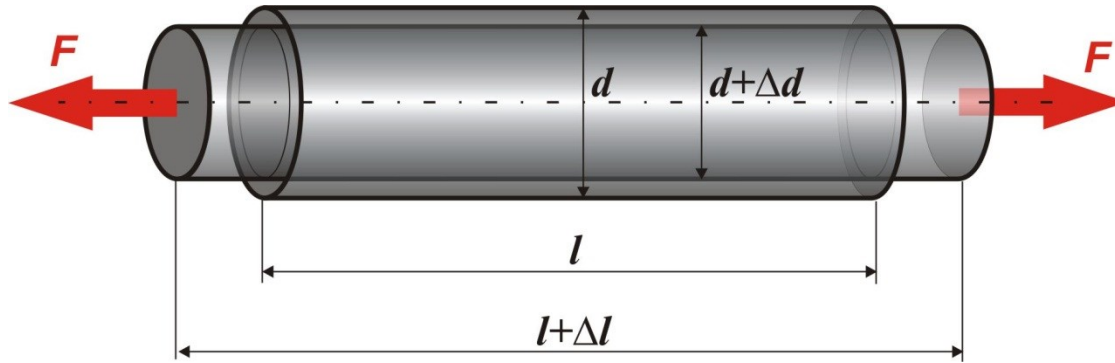

Anyag merevsége: egységnyi relatív hosszváltozáshoz szükséges feszültség.

Test merevsége: egységnyi (abszolút) hosszváltozáshoz szükséges erő.

Harántirányú méretváltozás:

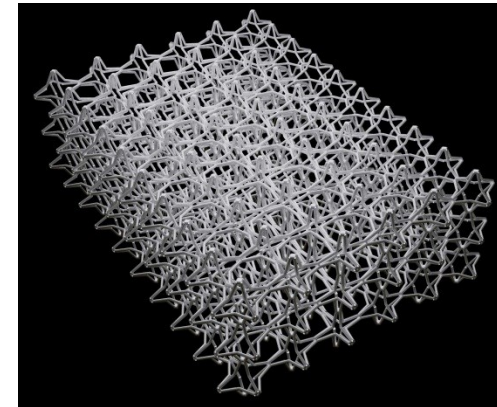

$$\frac{\Delta d}{d} = -\mu \frac{\Delta l}{l} \quad \mu \text{ — Poisson-szám } [\mu] = 1$$

Pl.

anyag	μ
fogzománc	0,33
dentin	0,31
amalgám	0,31
PDL	0,45
polimerek	0,40–0,50

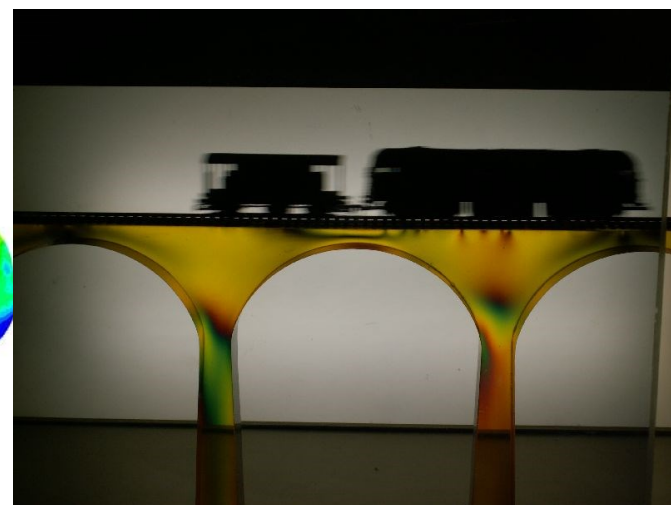
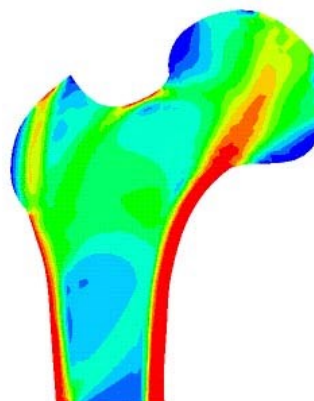
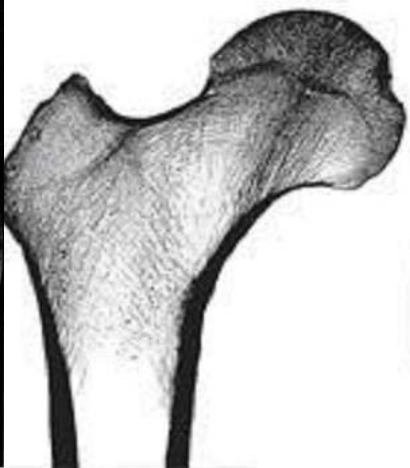
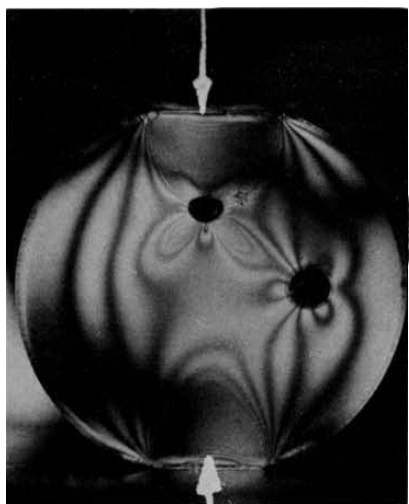
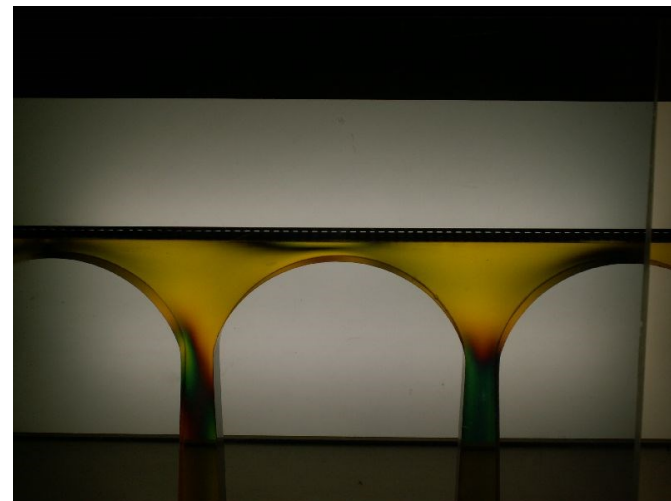
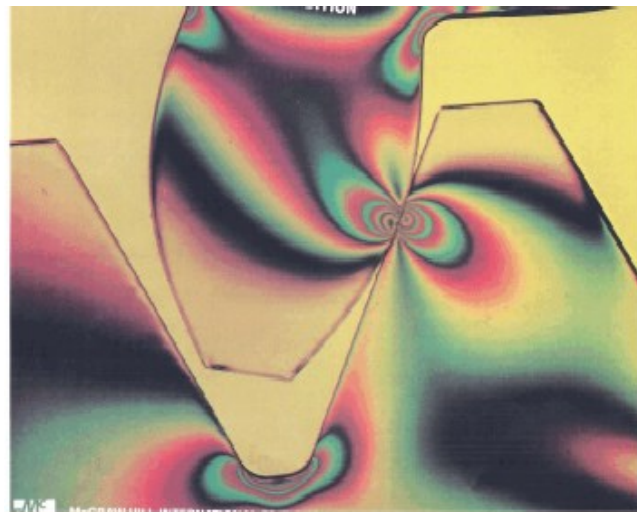
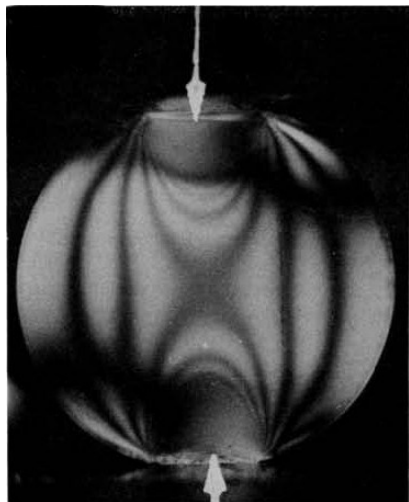
Auxetikus anyagok
(negatív Poisson-szám):

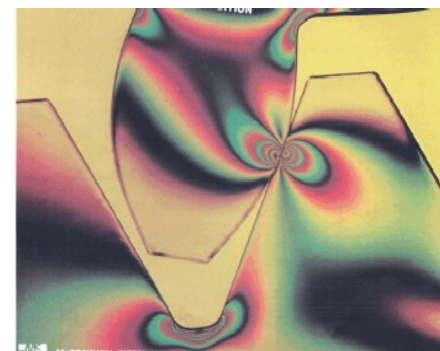
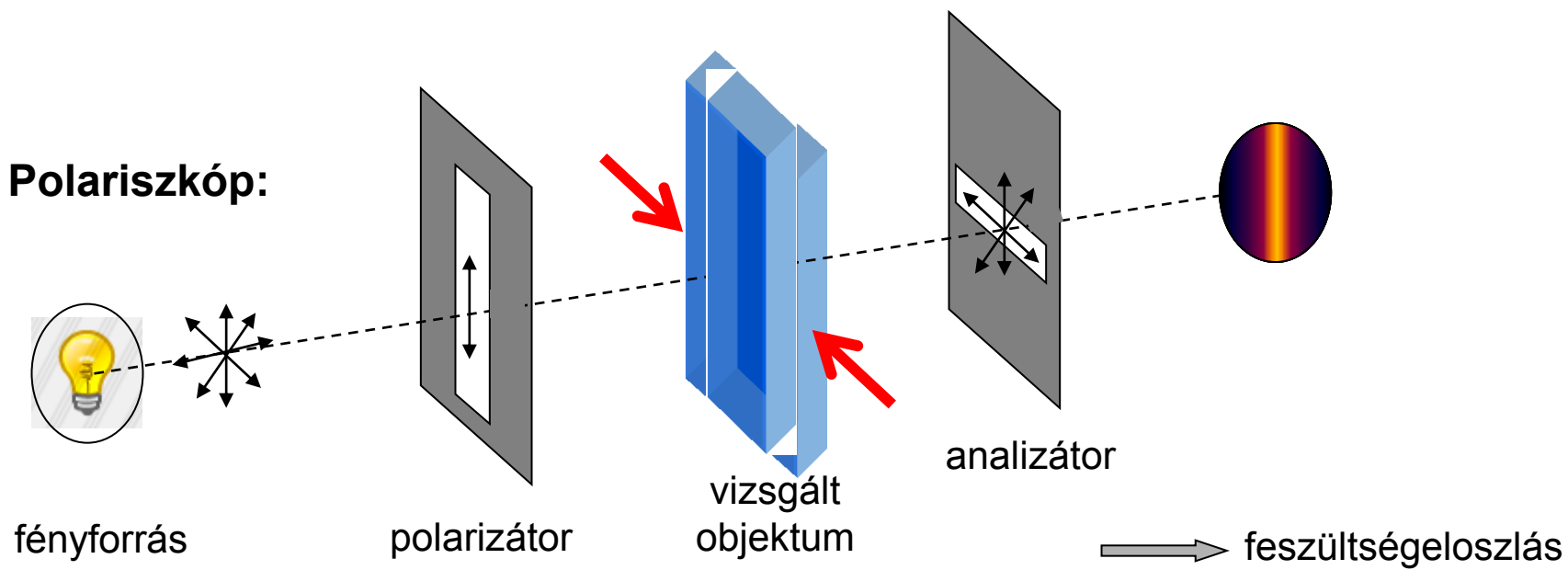
Homogén, izotróp anyag rugalmas viselkedését egyértelműen meghatározza E és μ .

Feszültség eloszlás vizsgálata

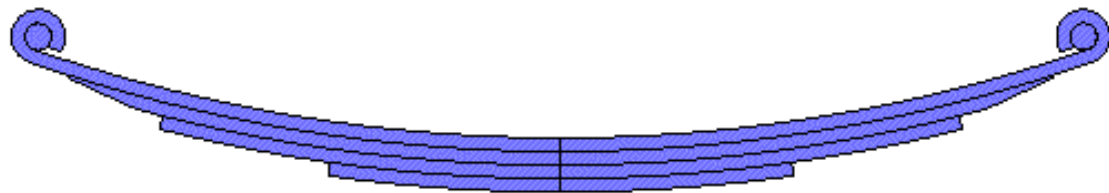
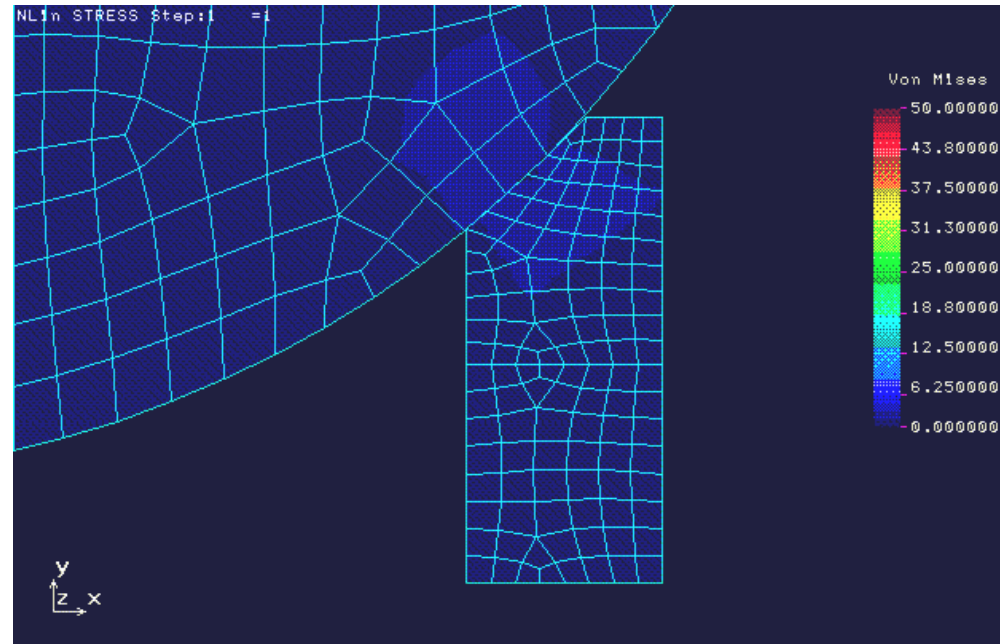
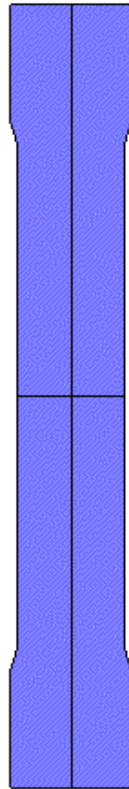
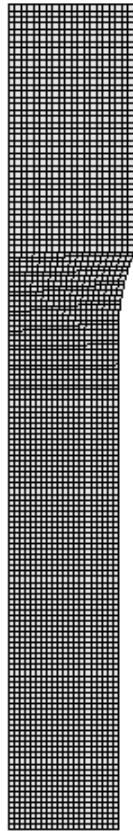
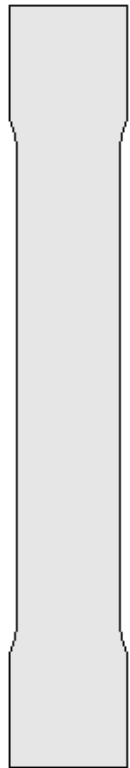
- kísérleti: feszültségoptikai mérések

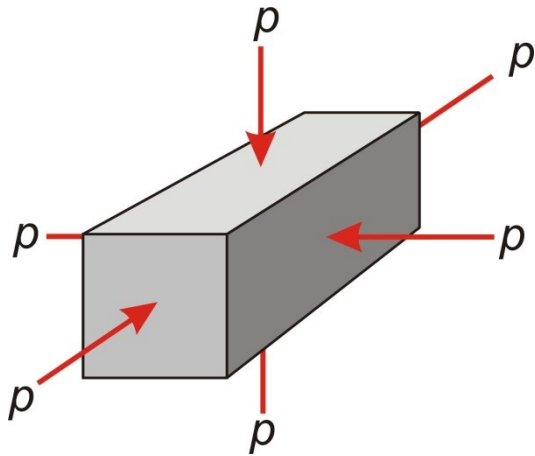
Polariszkóp:

- **elméleti:** véges elem analízis

Izotróp összenyomás

$$p = \frac{E}{3(1-2\mu)} \frac{\Delta V}{V}$$

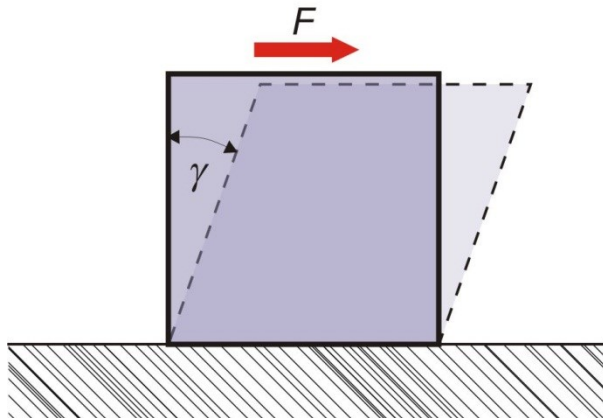
K : térfogati rugalmassági
(kompressziós) modulus (Pa)

$$\frac{\Delta V}{V} = \frac{3(1-2\mu)}{E} p$$

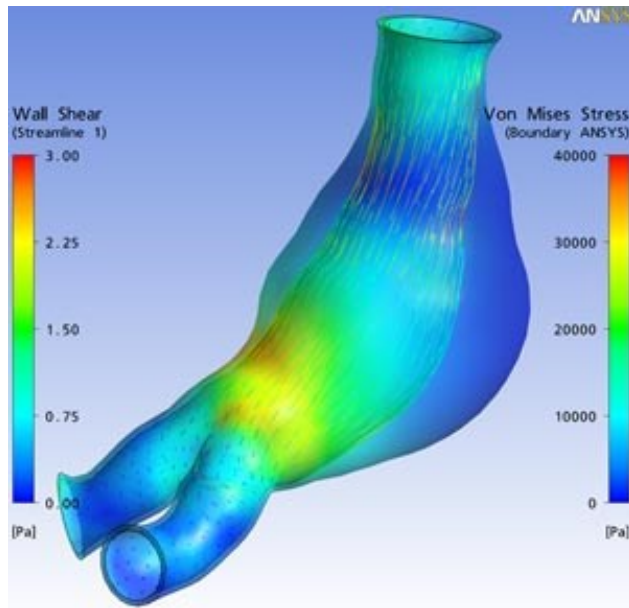
κ : kompresszibilitás (1/Pa)

anyag	κ (1/GPa)
levegő	7650
víz	0,45
aluminium	0,009

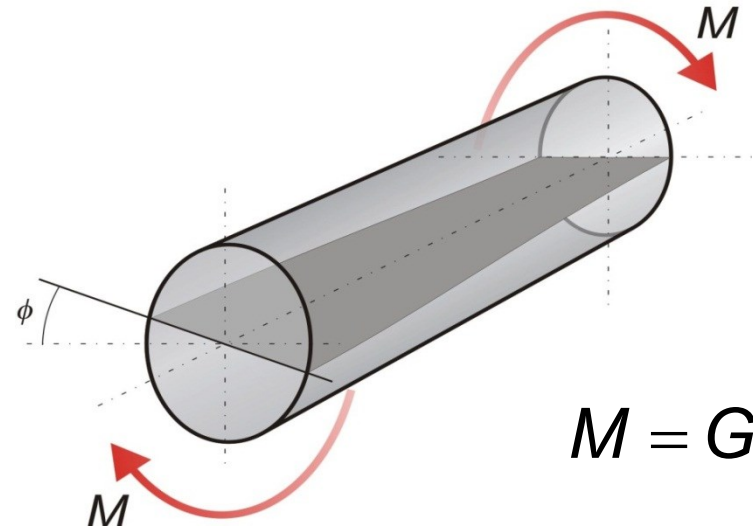
NYÍRÁS

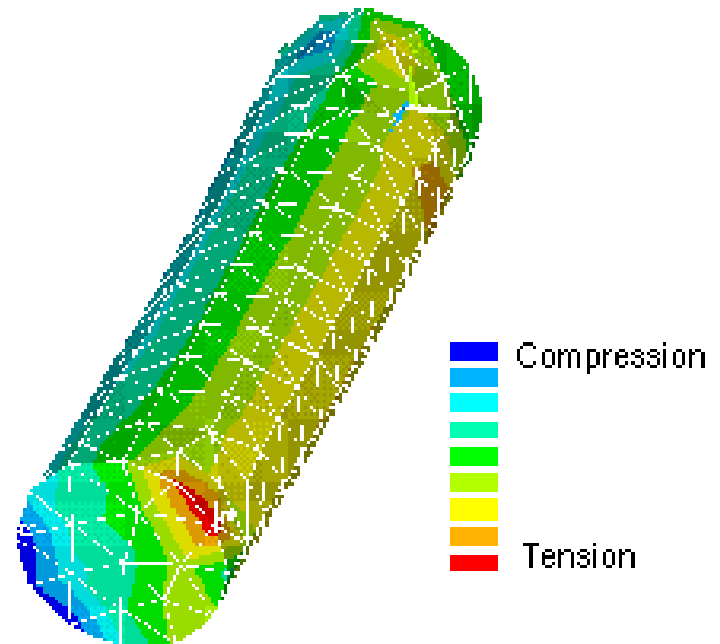
$$\sigma = G\gamma$$

CSAVARÁS

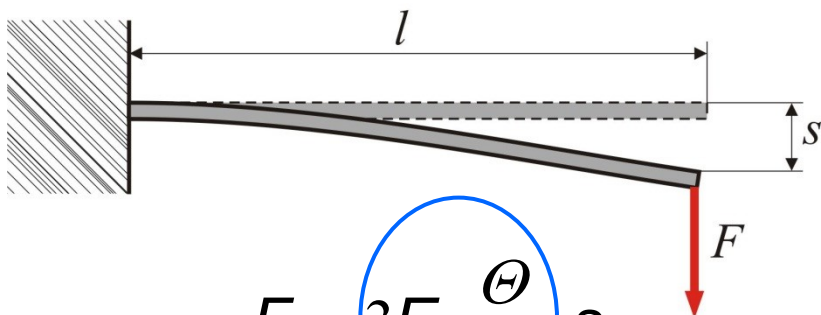
$$M = G \frac{r^4 \pi}{2I} \phi$$

Hajlítás

„hajlítás =
nyújtás + összenyomás”

LEHAJLÁS

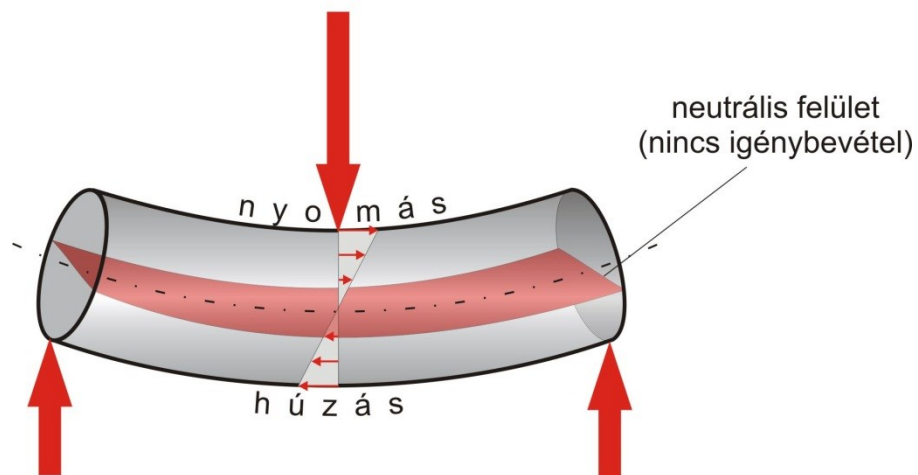

$$F = 3E \cdot \frac{\Theta}{l^3} \cdot s$$

test merevsége
(hajlításnál)

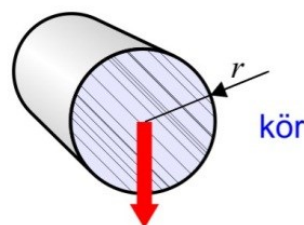
Θ = másodrendű nyomaték (felületi
tehetetlenségi nyomaték)

HAJLÍTÁS

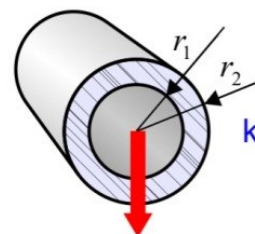
KERESZT-
METSZETEK

MÁSODRENDŰ
NYOMATÉKOK

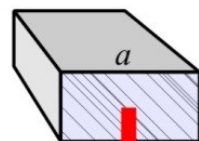
kör

$$\Theta = \frac{\pi}{4} \cdot r^4$$

körgyűrű

$$\Theta = \frac{\pi}{4} \cdot (r_2^4 - r_1^4)$$

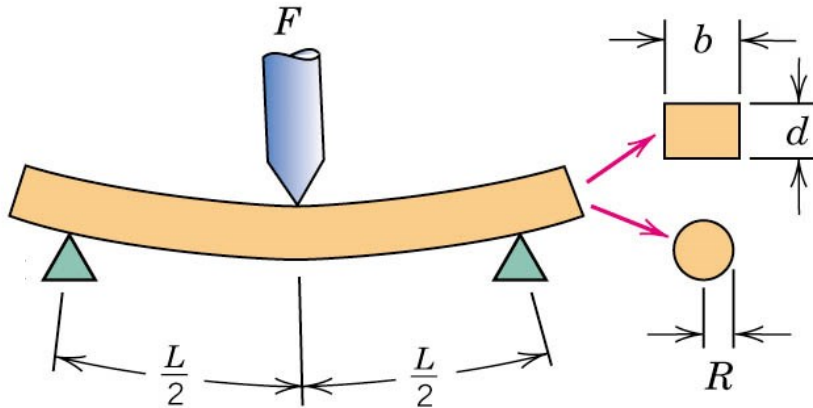

téglalap

$$\Theta = \frac{1}{12} ab^3$$

Hárompontos hajlítási teszt

keresztmetszet

$$\sigma = \frac{Mc}{I}$$

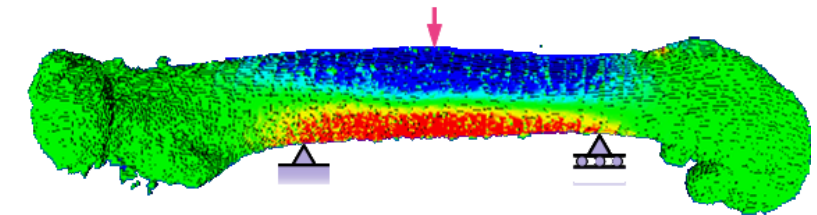
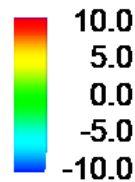
M = maximális hajlító momentum

c = szélső réteg távolsága a középvonaltól

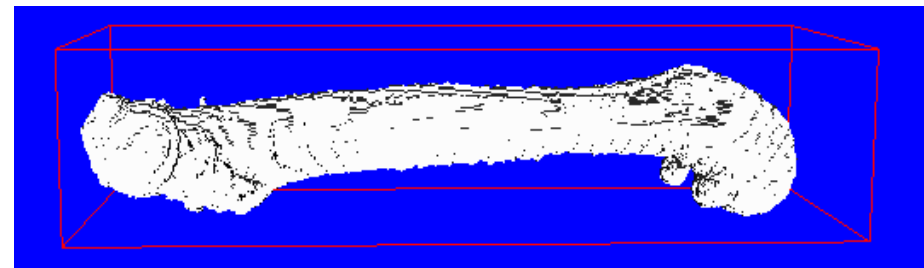
I = felületi tehetetlenségi nyomaték

F = terhelő erő

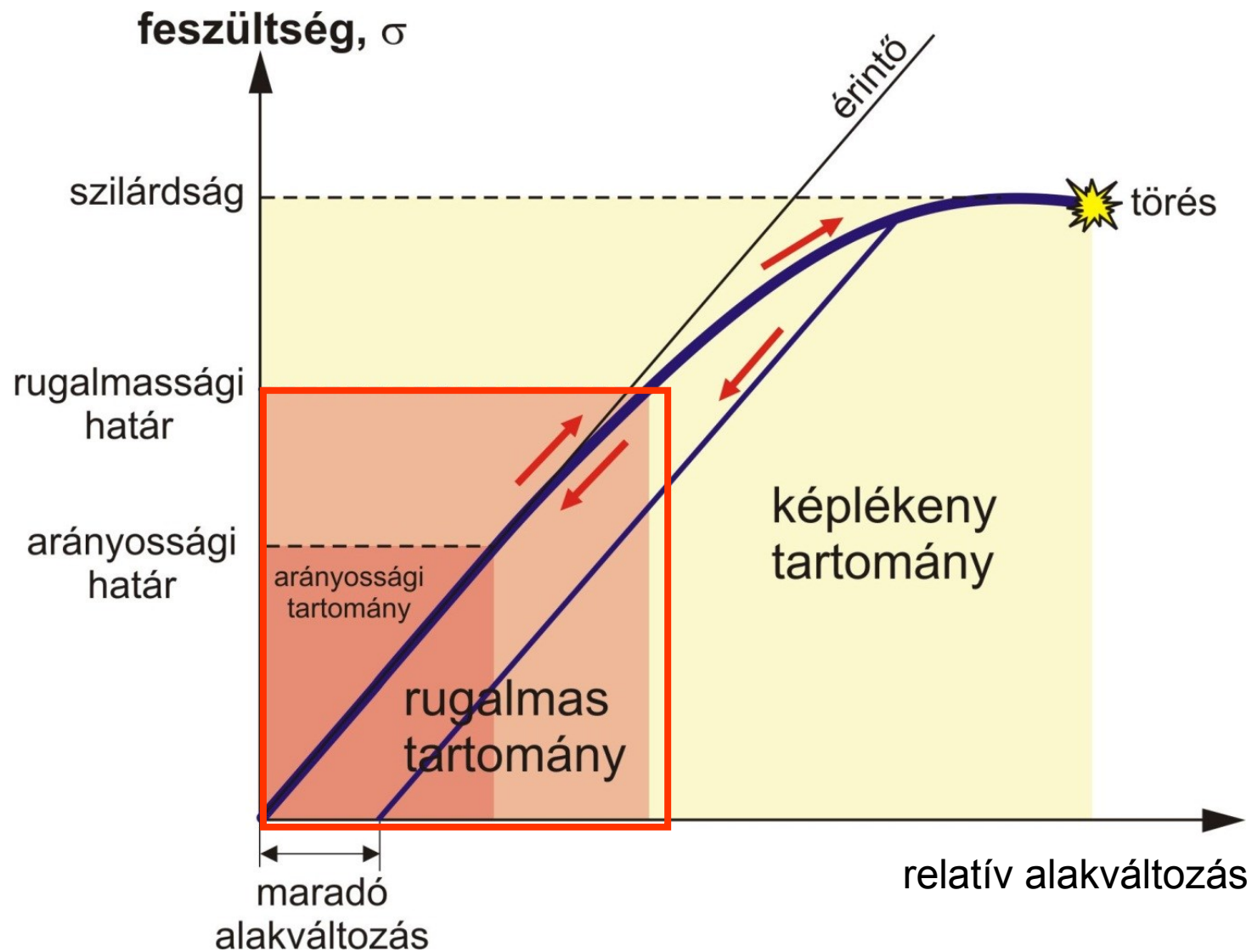
Stress ZZ

	$\frac{M}{FL}$	$\frac{c}{d}$	$\frac{I}{bd^3}$	$\frac{\sigma}{\frac{3FL}{2bd^2}}$
	$\frac{FL}{4}$	$\frac{d}{2}$	$\frac{bd^3}{12}$	$\frac{3FL}{2bd^2}$
	$\frac{FL}{4}$	R	$\frac{\pi R^4}{4}$	$\frac{FL}{\pi R^3}$

Terhelési diagram

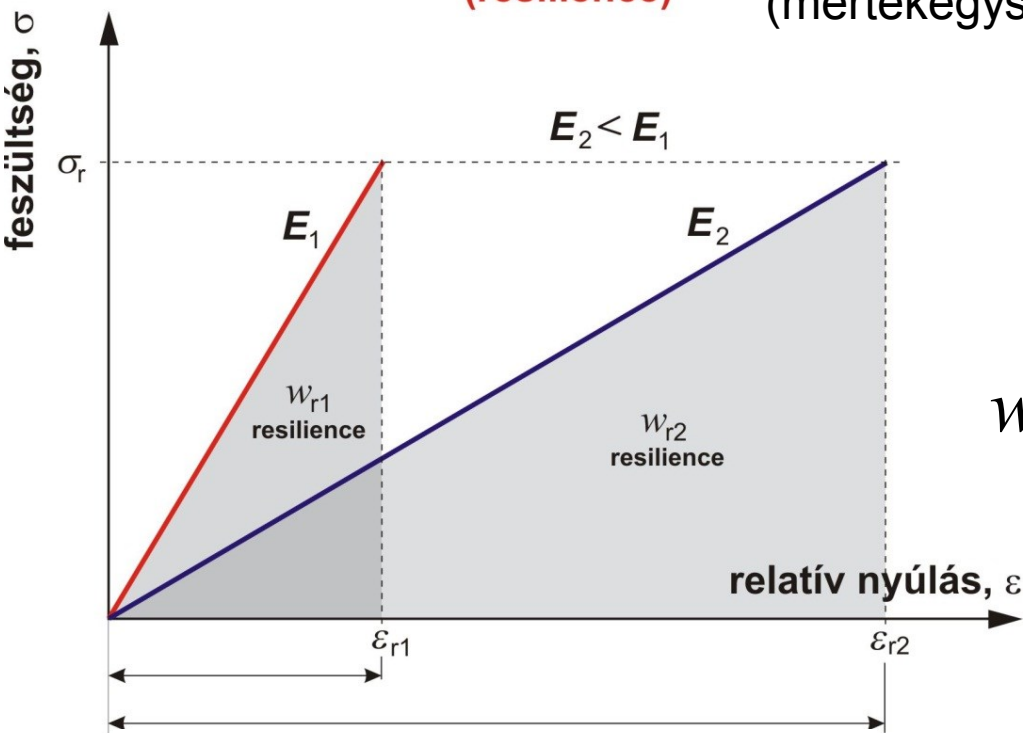

Egyéb rugalmassági jellemzők

FAJLAGOS ELASZTIKUS DEFORMÁCIÓS MUNKA (w_r)

(resilience)

(mértékegysége J/m³)

visszarugózó képesség

$$w_r \approx \frac{1}{2} \sigma_r \varepsilon_r = \frac{1}{2} E \varepsilon_r^2 = \frac{1}{2E} \sigma_r^2$$

rugalmas B mn 1. A rá ható erő következtében megváltozott alakját a hatás megszűntével visszanyerő. | Vmihez hozzáütődve róla visszapattanó.

ε_r (1) (w_r (J/m³), W_r (J))

rugalmatlan

rugalmasság

rugalmas

Következő
előadáshoz:
16-17.
tankönyvi
fejezetek